

РЕГУЛЮВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ФІЗИЧНОЇ ТА СУСПІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сіренко Р. Р., Матула С. С., Кушнір І. С.

Трансформація сучасного світу, якій підлягають усі рівні соціально-культурного життя молоді, є глобальною проблемою сучасності, яка характеризується різноманітністю, невпевненістю і багатозначністю.

Парадоксально, але процеси глобалізації, які несуть за собою новий вимір реальності, для молодого покоління є не лише джерелом загроз, але, водночас, і шансом для розвитку. Негативність такого впливу криється у можливості втрати молоддю культурної самобутності, що відбувається під час акультурації й асиміляції. Головна загроза, котра виникає паралельно із глобалізацією, полягає у тому, що відбувається уніфікація різних суспільних проявів.

Сьогодні перед українським суспільством постало соціальне завдання щодо інтеграції культурного потенціалу в сучасну практику, це можливо завдяки особистостям нової формації, молоді, яка володіє професійними та власними якостями, що відповідають сучасним реаліям. Важливими особистісними чинниками мають бути мотивація та формування державної політики фізичного виховання, як важливої складової загальної культури суспільства. Сучасне молоде покоління не боїться конкуренції, вміє приймати самостійні рішення, бути творчими, глибокими, активними та високоморальними.

Соціалізація молоді виробляє основні принципи поведінки, норми й ідеали суспільства, надає цілісності та інтегрованості управлінській сфері в державній молодіжній політиці, так, як загальнонаціональна соціалізація надає цілісності й інтегрованості суспільному життю загалом. Життя у багатовимірній реальності надає молоді різні можливості для власного розвитку. З широкого спектру виборів, які пропонує сучасний світ, молода людина має вирішити, які її дії є значущими у щоденному побуті та чи допоможуть вони у конструюванні власного життєвого простору, у виборі життєвих цінностей. Це стосується молоді, як суб'єкта перспективних змін, яка має значущий вплив на трансформацію суспільства, залишаючись одночасно його учасником.

Сучасне життя, яке пов'язане зі споживчою культурою благ цивілізації, вимагає від людини нових способів організації праці з повною віддачею та професіоналізмом, високим прагненням і сильною

потребою в самореалізації. Воно пов'язане з новою концепцією життя, яке наповнене новими підходами до відпочинку, високими матеріальними та споживчими устремліннями, участю у культурі. У цій дійсності міцне здоров'я та фізичний стан розглядають як умову головних професійних та соціальних компетенцій, а також як засіб досягнення кращої якості життя.

Сьогодні прогрес у галузі науки збільшує середню тривалість життя, але процес старіння починається раніше і прогресує значно швидше, ніж у попередніх поколіннях, цивілізаційні хвороби і симптоми починають проявлятися в молодшому віці. Відновна медицина часто безпорадна перед хворобами цивілізації та іншими новими загрозами здоров'ю, які часто трапляються, у зв'язку з глобалізаційними процесами у розвитку суспільства.

Суспільно-історичний та економічний розвиток України має бути спрямований на зміну фізичних, розумових, морально-вольових та духовних можливостей особистості за посередництвом організаційних заходів, що визначають та регламентують розвиток фізичної культури у суспільстві. Фізична культура є однією з найважливіших складових життя будь-якої сучасної держави через активну пропаганду здорового способу життя, який безпосередньо впливає на працездатність населення.

1. Аналіз глобалізаційних процесів та їхнього впливу на молоде покоління

Соціально-економічний та суспільно-історичний розвиток України обумовлений удосконаленням системи організаційних заходів, які регламентують розвиток фізичного виховання у суспільстві й освітньому просторі та спрямовані на розкриття потенціалу людини у межах її фізичних, духовних та морально-вольових можливостей. Трансформація системи фізичного виховання студентської молоді України має відбуватися відповідно до закономірностей нової парадигми освіти, яка передбачає всебічний розвиток особистості, професіоналізм та високий рівень здоров'я майбутніх фахівців у процесі інтеграції у європейський освітній простір.

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів XXI століття потребує критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найгостріших проблем, які стримують розвиток та не дають можливості забезпечити нову якість освіти. Для виконання цих завдань необхідне створення потужної нормативно-правової бази функціонування соціально-гуманітарної

сфери в ринкових умовах, зокрема, в освітній галузі. Пріоритетне ставлення до фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти необхідне у зв'язку з різким зниженням рівня фізичної підготованості молоді, поглибленням соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи в країні.

Упродовж останнього часу проблема вдосконалення фізичного виховання студентів стала об'єктом уваги багатьох дослідників у різних галузях наукових знань. У їхніх працях окреслено теоретико-методичні засади й практичні аспекти вирішення актуальної проблеми фізичного виховання студентської молоді. Розвитку національної системи зі збереження українських традицій фізичного виховання учнівської та студентської молоді присвятили свої дослідження Б. М. Шиян, А. С. Куц, В. Г. Ареф'єв, А. Д. Дубогай, М. Д. Зубалій, Т. Ю. Круцевич, Р. Т. Раєвський.

Результати досліджень показують, що хронічні захворювання частіше трапляються у молодих людей, які не займаються фізичними вправами або взагалі не мають фізичного навантаження у повсякденному житті¹. Окрім того, помірні, систематичні фізичні зусилля зазвичай впливають на імунну систему, підвищуючи стійкість організму до хворіб.

Дослідженнями доведено, що молоді люди, які систематично тренуються, мають вищу суб'єктивну оцінку власного стану здоров'я, починають себе краще з погляду фізичного і психічного здоров'я. Регулярна фізична активність призводить до позитивних змін у функціонуванні нервової системи, підтримує інтелектуальні здібності, зменшує нервову напругу². Роль фізичної активності надзвичайно важлива для запобігання захворюванням цивілізації та одним із головних завдань державної молодіжної політики.

Соціально-гуманітарні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Україні розкрито у працях Є. Приступи, А. Цюся, О. Вацеби, І. Гасюка, Л. Лютої, А. Кухтія, М. Солопчука, В. Стадника та ін. Нормативно-правову базу та організаційну структуру державного управління галуззю розглядали такі науковці, як В. Платонов, М. Дутчак, Ю. Мічуда, Ю. Шкретій, В. Гузарь, Ю. Довгенько. Теоретико-методичні аспекти державної політики у системі фізичного виховання студентської молоді

¹ Шукатка О. В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей: теорія і практика : монографія. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2018. 448 с.

² Попрошаєв О. В., Білик О. А., Островський М. В. Фізичне виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. *Спортивна наука України*. 2015. № 2. С. 36–43.

потребують застосування комплексного підходу, з повним обґрунтуванням мети, завдань, напрямів, засобів та висновків, із розробленням конкретних пропозицій, які б сприяли розвитку галузі фізичної культури та спорту в Україні та вирішенню стратегічних завдань фізичного виховання у закладах вищої освіти³.

У науковій літературі наявні суперечливі позиції щодо терміну «глобалізація». Деякі дослідники обґрунтовують появу терміну «глобалізація» стрімким розвитком електронних і цифрових засобів комунікації у глобальному масштабі, які допомагають людям розв'язати багато ситуацій. Універсальний та необмежений доступ до інформації призводить до того, що люди є учасниками великих змін і переосмислюють образи реальності, в якій живуть, це складний виклик для молодих людей, який породжує багато дилем⁴.

Деякі дослідники вкрай критично ставляться до глобалізації, зазначаючи, що «чутки про глобалізацію сильно перебільшені». Крім того, викликає заперечення погляд на глобалізацію як на безальтернативний процес, або, щонайменше провідну тенденцію, тому владні інституції у сфері державної молодіжної політики мають докладати максимум зусиль для координації впливу глобалізаційних факторів⁵. Концепція глобалізації є нині дуже вживаною, але недостатньо розробленою в науковому сенсі державного управління, дуже часто в цей термін вкладають різний зміст.

Глобалізація є процесом інтеграції у господарському вимірі з виразним протиставленням їй процесів локалізації, або динамікою глобальної культури, яка зумовлює процес економічної уніфікації і політичності світу. Аналізуючи питання глобалізації, як складного і багатоаспектного процесу, варто наголосити необхідність розгляду процесів глобалізації у державноуправлінській, політичній і соціально-культурній площинах. Широкий спектр глобалізаційних процесів, у своєму позитивному і негативному вимірах, однаково впливає на молоде покоління.

На основі теоретико-методичного аналізу літературних джерел категорію «життєвих цінностей» було визначено, як цілісний підхід особи до суспільної реальності, сформований на підставі цінностей, поглядів, досвіду, а також знань, які формують життєві цілі та способи

³ Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України : монографія. Дрогобич : Вид-во «Коло», 2019. 308 с.

⁴ Бебик В., Дегтерьова Л. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика. Київ : Університет «Україна», 2006. 208 с.

⁵ Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. *Нова парадигма*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 77. С. 98–105.

їхньої реалізації⁶. Варто наголосити, що життєва позиція не є фундаментом, притаманним особі постійно. Обраний погляд на суспільну реальність абсолютно не мусить тривати впродовж усього життя, молода особа реалізує свою свободу через вибір; зміни, які трапляються в житті молоді, не обов'язково мають бути стрімкими або радикальними.

Глобалізація у її державно-управлінському вимірі стає переважачим чинником світового розвитку, котрий формується у світовому порядку і системі глобального управління. Особливе значення має процес формування національної соціалізації, котра б поставала системою суспільних норм, настанов, правил, інститутів. У цьому розумінні є очевидним, що культура молоді може не тільки реформуватися під впливом зміни державної молодіжної політики, а й навпаки, впливати на цю систему.

Глобальні перетворення сучасного світу є багатовимірними, ведуть до радикальних суспільних змін, стаючи підставою трансформації сучасного суспільства. Це не лише процес, який відображає звуження взаємин і зростання співвідношення у глобальному масштабі, але також світ, у якому інші відчують наслідки наших дій, а молодь відчуває соціальні проблеми. Глобалізація сприяє розширенню культурних зв'язків між молоддю й міграцією людей, але глобалізація має як позитивні, так і негативні сторони, тому завданням державної молодіжної політики є регулювання впливу глобалізаційних чинників на соціалізацію молоді⁷.

У ситуації, коли молода людина має відчуття, що обрана нею життєва позиція не є вже такою привабливою як колись, достатньо внести незначні модифікації, щоб змінити зміст свого життя. Важливою ознакою життєвих орієнтацій молоді є їхня внутрішня згуртованість, тобто система визначених поглядів і переконань, які визначають зміст життя молодої людини. Життєві цінності можуть трактувати як індикатор сенсу життя, а водночас як наслідок існування змісту життя у свідомості молоді. З погляду державної молодіжної політики потрібно проаналізувати підходи, пов'язані з процесами соціалізації та виховання, як найважливішими чинниками, що формують цінності молоді.

У контексті змін сучасного світу, істотної уваги заслуговують середовища, які виконують виховно-соціалізаційну функцію. Для молодого покоління у виборі життєвих орієнтацій важливу роль

⁶ Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. Нова парадигма. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 77. С. 98–105.

⁷ Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України : монографія. Дрогобич : Вид-во «Коло», 2019. 308 с.

відіграють заклади вищої освіти. Молодь, яка перебуває в особливому періоді, переходу з юності до зрілості, здобуттям освіти виходить на ринок праці із особливим ситуативним контекстом. Постає потреба розв'язання низки життєвих завдань: початку сімейного життя, виконання професійних обов'язків, прийняття на себе громадянської відповідальності, здатність до вибору і реалізації своїх можливостей⁸.

Трансформація сучасного суспільства змушує молодь шукати відповіді на питання щодо ролі молодіжної політики з боку держави та про стан суспільства, в якому ми живемо. З одного боку, соціум, і молоде покоління зокрема, є учасниками багатьох змін, які безпосередньо не залежать від них, з іншого, молоді люди ніколи не мали таких великих можливостей вирішувати власну долю та використовувати переваги цивілізації, як це є тепер. Соціальні зміни в державній молодіжній політиці, які ми спостерігаємо, є результатом процесів глобалізації в Україні, вплив глобалізаційних викликів необхідно розпочати із питання щодо генезису і масштабів глобалізації.

Феномен глобалізації є результатом політичних, економічних, культурних та соціальних процесів, завдяки розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій збільшилися темпи і масштаби взаємодії між молоддю в усьому світі. Важливими є наслідки прогресу глобалізації, пов'язані з державно-управлінським процесами: розвиток національних та регіональних механізмів управління, бізнесу і громадських молодіжних організацій. Невідворотність глобалізаційних процесів спостерігається і в соціокультурному вимірі, а культурні зміни, що відбуваються у глобальному масштабі за допомогою мережі Інтернет, мають гібридний характер.

Молоді люди не мають можливості відокремитися або ізолювати себе від зміни реальності; зміни викликані впливом глобалізації, все більше визначаються появою нових сфер у молодіжному соціумі⁹. Державна молодіжна політика значно змінюється, часто впливає на вибір молодого покоління в процесі навчання чи кар'єри. Молодь повинна бути готовою до постійної зміни, до інновацій, бути відкритою для глобалізованого світу, якщо хоче досягнути успіху, який часто асоціюється з успіхом у бізнесі і політиці.

Найважливіші ризики, пов'язані з глобалізацією у культурному вимірі, можуть охоплювати: об'єднання даних за змістом засобів масової інформації, небезпеку релятивізму та нігілізму, піддавання культурних

⁸ Гараніна Г. Соціальна трансформація та зміна ціннісних орієнтацій. Соціальна психологія. 2009. № 1(33). С. 54–59.

⁹ Гасюк І. Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2013. 39 с.

продуктів вільним ринковим механізмом, надмірне об'єднання, позбавлене творчих пошуків. На відміну від цього, позитивні ефекти культурної глобалізації охоплюють: загальний доступ до інформації і необмеженої здатності поширювати продукти культури, перетинаючи просторові межі, що дає змогу досліджувати віддалені культури¹⁰.

Одночасно безперечним є факт значного впливу глобалізації на молоду людину з культурного, економічного політичного аспектів функціонування сучасного суспільства. Молода особа в епоху глобалізації пов'язана з потенційно безкінечною павутиною взаємин, контактів, впливу, загроз і можливостей. Динамічність і невизначеність молодіжної політики в державі може бути причиною багатьох труднощів для самоідентифікації молодої людини на своєму життєвому шляху розвитку. Глобальна складність багато вимірності, яка охоплює всі аспекти соціального існування, неминуча і часто ускладнюється, стан особистості і суспільства в державі, світі пов'язаний із перетвореннями в соціально-культурній площині, що передбачає зміну аспектів ідентичності суспільства¹¹.

Формування молодої особистості – це створення власного визначення самого себе, що ґрунтується на психічному функціонуванні, взаємодії з іншими особами та їхньому відношенні до культурних цінностей. Молода людина формується в умовах соціальної взаємодії і досвіду, який повинен інтегруватися в узгоджену систему. Проблеми молодої особистості фокусуються на людських дилемах та потребах, формування ідентичності молоді насправді є проблемою покоління. У соціальному житті молода людина прагне активно засвоїти знання про механізми регуляції соціального світу, разом із вірою у його корисність, готовності висловлювати думки про пріоритети розвитку держави.

Щоб побудувати власну ідентичність, молоді необхідно мати переконання про те, що вона уособлює та який напрям шукає у житті. Ідентичність є сталим елементом особистості, незважаючи на те, що навколишній соціальний контекст змінюється кардинально. На основі теоретичних міркувань та результатів емпіричних досліджень існує комплекс ознак, що характеризують «сучасний» менталітет, активність у процесах соціальних змін¹². Запропонований аналіз допомагає

¹⁰ Бебик В., Дегтерьова Л. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика. Київ : Університет «Україна», 2006. 208 с.

¹¹ Сіренко Р. Роль державної молодіжної політики у виборі життєвих цінностей студентством в умовах глобалізації них викликів. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2018. Вип. 5. С. 77–81.

¹² Дзюндзюк В. Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації. *Теорія та історія державного управління*. 2011. № 2. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-2/doc/1/01.pdf>

з'ясувати, якою є бажана модель державної молодіжної політики, що виступає рушійною силою змін у розвитку відносин молоді та держави.

Беззаперечним є факт значного впливу глобалізації на молоду людину з культурної, економічної і політичної сфер щодо функціонування сучасного суспільства. Молода особа в епоху глобалізації постійно перебуває з потенційно безкінечною кількістю взаємин, контактів, впливу, загроз і можливостей. Процеси глобалізації є фрагментарними або епізодичними, викликають численні наслідки для визначення індивідуальної і соціальної ідентичності молоді людини. Формування особистості молоді людини в суспільстві має бути завданням цілісного підходу державної молодіжної політики.

Життя молоді у глобалізованому світі має багато різних труднощів та проблем на рівні особистості; вирішення цих питань є одним із завдань державної молодіжної політики. Життєві цінності молоді в епоху глобалізації формуються з урахуванням постійного вибору з: об'єднання і фрагментації, довіри і постійного ризику, почуття безпорадності і можливості контролю, особистого досвіду і ринкових відносин. Соціалізація молоді в суспільстві, становлення і розвиток її свідомості та поведінки має бути умовою ефективної роботи органів державної влади.

Процеси демократичного перетворення стали поштовхом для актуалізації умов не стільки збереження стабільності, виживання системи, скільки її змін, трансформації. Важливо визначити чинники впливу глобалізації й глобалізаційних процесів на державну молодіжну політику в суспільствах, що трансформуються. Трансформаційні процеси ґрунтуються на подоланні існуючих елементів, виробленні сучасних цілей і формуванні нових відповідних способів їх досягнення.

Значення соціалізації молоді набуває особливої вагомості останнім часом, коли посилюються глобалізаційні процеси, що зумовлюють ліквідацію кордонів між державами, прискорення руху інформації та поширення відповідних універсальних ідеалів і цінностей. Молоде населення нашої держави вважає, що переважно впливає на хід свого життя і майже не впливає на діяльність що центральних, що місцевих органів влади.

Важливою ознакою життєвих орієнтацій у суспільстві є їхня внутрішня згуртованість, система визначених поглядів і переконань, які визначають зміст життя молоді людини. Життєві цінності можна трактувати як індикатор сенсу життя, а водночас як наслідок існування змісту життя у свідомості. З погляду державної молодіжної політики потрібно проаналізувати підходи, пов'язані з процесами виховання, як найважливішими чинниками, що формують цінності. У контексті змін сучасного світу, істотної уваги заслуговують середовища, які виконують

виховно-соціалізаційну функцію. Необхідність удосконалення державного регулювання сфери фізичної культури та спорту зумовлена динамічно розвинутими фізкультурно-спортивними потребами населення, які потребують неперервного і якісного забезпечення фізкультурно-оздоровчими послугами.

У цей час певні зміни у підході до активного способу життя спостерігаються в заможних колах – бізнесу, культури та медіа. Все більше людей із цього середовища грають у теніс або інші спортивні ігри, займаються аеробікою, відвідують тренажерні зали, використовують для дозвілля сезонні види спорту. Такий спосіб проведення вільного часу у клубах приваблює людей і показує, що в сучасній цивілізації фізична активність є обов'язком і невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини; це спосіб поведінки, спосіб життя.

У сучасній цивілізації споживча масова культура переважно спирається на гедоністичні та естетичні цінності, важливо поводитися з організмом раціонально, піклуватися про здоров'я. У суспільстві, в якому дисгармонія між фізичною, розумовою та психічною працездатністю, здоров'ям та імунітетом людини і поставленими завданнями постійно зростає, це стає культурним обов'язком формування моделей поведінки щодо здоров'я. Це одне з визначень того, що ми називаємо рівнем фізичної культури певної спільноти, або капіталом фізичної культури в певній соціальній групі. Державна молодіжна політика значно змінюється, молодь повинна бути готовою до постійної зміни, до інновацій, бути відкритою для глобалізованого світу.

Найважливіші ризики, пов'язані з глобалізацією у культурному вимірі, можуть охоплювати: об'єднання інформації за змістом засобів масової інформації, небезпеку релятивізму та нігілізму, піддавання культурних продуктів вільним ринковим механізмам, надмірне об'єднання, позбавлене творчих пошуків. Сучасна фізична культура, як підсумок поведінки в таких сферах: культура руху, харчування, спілкування, організації вільного часу, турбота про тіло та зовнішній вигляд – ідеально вписується в цю картину. Це ті види діяльності, які необхідні для належного функціонування організму молодої людини, забезпечують її оптимальним рівнем фізичної підготованості, надають життєвих сил і в певному сенсі мають профілактичне значення. До них належить туризм, спорт, рекреаційна діяльність, ресоціалізація, реабілітація та дозвілля.

2. Реалізації державної політики в галузі фізичної культури і спорту

В аналітичних матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я (2012) зазначено, що в Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується ще незначним рівнем або повною відсутністю рухової активності. Ця проблема найактуальніша для країн східної частини континенту і передусім для України. У соціальному житті молода людина прагне активно засвоїти знання про механізми регуляції соціального світу, разом із вірою в його корисність, готовності висловлювати думки про пріоритети розвитку держави.

Щоб побудувати власну ідентичність, молоді необхідно мати переконання про те, що вона уособлює і який напрямок шукає у житті. Ідентичність є сталим елементом особистості, незважаючи на те, що навколишній соціальний контекст змінюється кардинально. На основі теоретичних міркувань та результатів емпіричних досліджень існує комплекс ознак, що характеризують «сучасний» менталітет, активність у процесах соціальних змін. Запропонований аналіз допомагає з'ясувати, якою є бажана модель державної молодіжної політики, що є рушійною силою змін у розвитку відносин молоді та держави.

Глобальні перетворення сучасного світу, що є багатовимірними, призводять до радикальних суспільних змін, стаючи підставою трансформації сучасного суспільства. Однак, в українському соціумі через певні об'єктивні та суб'єктивні причини, утвердилась стійка позиція недооцінки можливостей рухової активності для зміцнення здоров'я громадян та повноцінного ведення ними здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок та засобу вирішення різних соціально-економічних проблем. Це не лише процес, який відображає звуження взаємин і зростання співвідношення у глобальному масштабі, але також світ, у якому інші відчувають наслідки наших дій, а молодь відчуває соціальні проблеми. Глобалізація сприяє розширенню культурних зв'язків, але глобалізація має як позитивні, так і негативні сторони, тому завданням державної молодіжної політики є регулювання впливу глобалізаційних чинників на молодь у суспільстві. Систематична фізична діяльність сучасних українців – це процес, який постійно розвивається, з одного боку, він охоплює все більше і більше молодих людей, з іншого – він все ще недоступний певним соціальним колам.

Дослідження соціальної різноманітності використання вільного часу українцями зазвичай обмежується аналізом традиційних демографічних чинників, як, зокрема, стать, вік, професійна належність, освіта або дохід. Звичайно, важливість цих чинників дуже велика для пояснення масштабу і характеру соціальної різноманітності у цій галузі, проте

було б добре визначити інші суб'єктивні чинники, які вказують на критерії соціального престижу.

Хоча різноманітність форм фізичної активності є очевидною (і навіть бажаною), оскільки це обумовлено індивідуальними потребами, мотивами, уподобаннями, соціальною диверсифікацією рівня цієї діяльності, але водночас це є важливою соціальною проблемою. З погляду державної молодіжної політики бажано, щоб українське суспільство мало високу фізичну активність, оскільки це виконує багато соціальних та економічних функцій. Основні з них (здоров'я, рекреація, освіта, когнітивні навички) перестали бути справою окремої молодої людини, і стали важливою соціальною проблемою та елементом державної політики.

У нашій країні це проблема, яка потребує постійного контролю та діагностики, низький рівень, відсутність фізичного навантаження виявляється майже в третини молодого населення. Крім того, спостерігається тенденція до зниження рівня фізичної активності молоді під час вступу до закладів вищої освіти. Гіпотетично, українська освіта повинна мати серйозний вплив на подальшу фізичну культуру молоді (як з погляду зору кількості та якості), оскільки фізична культура є достатньо різноманітною. Однак, за час навчання у закладах вищої освіти, окрім практичних навичок, студенти не отримують достатньо знань щодо переваг фізичної активності над пасивним способом життя, їм не вистачає обізнаності у методиці самостійного виконання вправ і це призводить до того, що звичка до систематичних занять фізичними вправами у вільний час є несформованою. Тому використання вільного часу представниками різних соціально-професійних груп – і особливо його активних форм (спорт, відпочинок, туризм) – є дослідницькою галуззю, яку не можна оминати в оцінках економічних та соціальних процесів. Вимірювання фактичної участі в цих формах та оцінювання загального рівня фізичної активності молоді може бути мірилом споживання вільного часу – як суттєвого елемента життєдіяльності сучасної людини.

Сьогодні діяльність молодих людей, у форматі процесу фізичної активності та самовиховання, самоаналізу і самоконтролю власного фізичного розвитку, оздоровлення, удосконалення рухових умінь та навичок, покращення постави та тілобудови удосконалюється на основі занять фізичною рекреацією. Зазвичай, ці заняття для здорової особи не пов'язані зі значними фізичними навантаженнями, перетренуванням та вольовими зусиллями, однак створюють величезний дисциплінарний, тонізуючий і оздоровчий ефект для всіх сторін її суспільної діяльності¹³.

¹³ Малімон О. О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1999. 19 с.

Процеси демократичного перетворення стали поштовхом для актуалізації умов не стільки збереження стабільності, виживання системи, скільки її змін, трансформації. Важливим є визначити чинники впливу глобалізації й глобалізаційних процесів на державну молодіжну політику в суспільствах. Ці процеси ґрунтуються на подоланні існуючих елементів, виробленні сучасних цілей і формуванні нових відповідних способів їхнього досягнення. Як відомо, соціальна диверсифікація стосується як ступеня, так і характеру фізичної активності.

Фізична культура і спорт у закладах вищої освіти – це складова частина розвитку освіти, яка сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, вихованню інтелектуальних, морально-вольових, фізичних здібностей усіх учасників навчально-виховного процесу, організації змістовного дозвілля студентської молоді та оптимізації спорту вищих досягнень. Одним із завдань є вдосконалення форм мотивації та залучення студентів до регулярних занять фізичною культурою і спортом із урахуванням їхніх особистих інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей, як під час обов'язкових занять фізичною культурою, так і в позанавчальний час.

Виконання окреслених завдань повинно сприяти досягненню істотного зниження захворюваності молоді, підвищенню рівня профілактичної роботи, стимулюванню у студентської молоді прагнення до здорового способу життя та зменшенню впливу шкідливих звичок на здоров'я молоді. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я; удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів; використання різних форм рухової активності та інших засобів фізичного удосконалення.

Головними видами занять фізичною культурою і спортом є навчальні заняття за розкладом, що спрямовані на формування загальних компетенцій збереження здоров'я та фізичного розвитку, що забезпечує кафедра фізичного виховання закладів вищої освіти та позанавчальні, які скеровані на збільшення рухової активності, спортивно-масової діяльності та вдосконалення спортивної майстерності студентів, які має забезпечувати спортивний клуб закладу вищої освіти в Україні для ефективного процесу інтеграції національної системи виховання у європейський освітній простір¹⁴.

Актуальними проблемами фізичного виховання, вважаємо: відсутність конкретного соціального замовлення виробництва і працевлаштування на

¹⁴ Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 2–3. С. 49–52.

фізичну готовність випускників і, як наслідок, нерозуміння доцільності фізичного виховання та неефективність керування цим процесом; недостатня гуманістична і професійна спрямованість процесу фізичного виховання; неефективна теоретична і методична підготовка студентів з питань особистої фізичної культури; обмеження арсеналу практико-діяльнісних компонентів, що забезпечують сукупність виконання функцій фізичної культури¹⁵.

Також негативний ефект створює низька дієвість дидактичного наповнення практичних розділів програми з фізичного виховання; неадекватність організаційних форм процесу фізичного виховання сучасному менталітету і мотиваційній зрілості студентів; відсутність належних дієвих умов для ефективного функціонування процесу фізичного виховання, тобто достатнього кадрового, науково-методичного, медичного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення; недостатня мотивація студентів до власної фізкультурної освіти та її вдосконалення; тобто сьогодні констатуємо відсутність науково-обґрунтованої моделі розвитку фізичного виховання студентської молоді в найближчому майбутньому.

Найголовнішими проблемами, які потрібно вирішити, є: демографічна криза, яка зумовлена зменшенням кількості працездатного населення України; погіршення стану здоров'я населення; невідповідність вимогам сучасності та значне відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення сфери фізичної культури і спорту; відсутність сформованих сталих традицій та мотивацій щодо фізичного виховання як важливого чинника фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і подовження його тривалості.

Для розв'язання наявних проблем, потрібно вжити комплекс заходів, спрямованих на створення умов для відведення провідної ролі фізичній культурі і спорту у політиці інтеграції України до європейського простору; для удосконалення організаційних форм фізичного виховання і спорту у всіх освітніх закладах; для усвідомлення та закріплення у суспільстві поняття рухової активності, як невід'ємного чинника здорового способу життя та успішної життєдіяльності.

Розв'язання цих проблем можливе вибором за основну європейську модель побудови взаємовідносин між державою та сферою фізичної культури, яка передбачає наявність центрального органу влади, якому відведено функцію розроблення та реалізації державної політики в

¹⁵ Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України : монографія. Дрогобич : Вид-во «Коло», 2019. 308 с.

галузі фізичної культури і спорту; збільшення в освітніх закладах усіх типів обсягів рухової активності учнів та студентів на тиждень; створення у освітніх закладах спортивних клубів, зокрема створення центру студентського спорту; популяризація здорового способу життя. У Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року окреслено головні актуальні проблеми і виклики подальшого розвитку системи фізичного виховання в Україні.

Передусім, це незадовільний стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення закладів вищої освіти; відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку, соціалізації молоді; зниження суспільної моралі, духовності, культури поведінки частини учнівської та студентської молоді; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування освіти; наявність у системі освіти фактів неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нецільового використання спортивної інфраструктури; відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності; відсутність заходів щодо мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом, участі у спортивно-масових заходах.

Труднощі періоду реформування та головні проблеми зумовлюють низку ризиків, які можуть ускладнити реалізацію поставлених завдань. Серед них: нестабільність економіки, обмежений обсяг ресурсів для забезпечення системного виконання всіх завдань і заходів; негативний вплив складної демографічної ситуації; неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності; недостатня підготованість органів управління освітою до комплексного розв'язання нових завдань, до забезпечення координованості діяльності всіх служб та інституцій; зменшення годин на фізичне виховання та низька кількість годин на рухову активність студентів на тиждень, що призводить до зниження рухової активності студентської молоді; потреба в ремонті, оновлення та модернізації існуючих спортивних споруд, спортивних баз, спортивних залів, майданчиків, стадіонів та басейнів¹⁶.

Також необхідне оновлення спортивного інвентарю та обладнання; відсутність медичних довідок під час вступу абітурієнтів до закладів вищої освіти ускладнює роботу з організації фізичного виховання та ставить загрозу безпеки життєдіяльності студентів під час проведення навчальних занять, секційної роботи та проведення змагань і заходів;

¹⁶ Захаріна Є. А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2008. 22 с.

відсутність фінансування оплати позааудиторної роботи; відсутність відповідних спортивних баз для підготовки збірних команд для участі у Всеукраїнських змаганнях; недостатність обсягів фінансування на підготовку та участь команд у спортивних заходах, організацію грантових державних конкурсів спортивних проєктів¹⁷.

В умовах сучасного суспільства функції фізичного виховання студентів значно змінюються, що зумовлено істотною зміною мотивів та ціннісних установок щодо професійної діяльності в суспільстві. Сьогодні функції фізичного виховання ототожнюють з наданням послуг рекреаційного характеру з метою проведення повноцінного дозвілля, забезпечення здорового способу життя, тобто процес фізичного виховання набуває іншого соціального виміру. Отже, існує необхідність в об'єднанні зусиль як державних органів, навчальних закладів, так і громадських організацій щодо реалізації заходів із забезпеченням права студентської молоді для формування здорового способу життя в Україні.

Передбачено забезпечення підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу; розвиток взаємодії органів управління освітою та органів громадського самоврядування навчальних закладів, забезпечення об'єктивного оцінювання якості освіти; розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій; внесення змін до організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного, інформаційного забезпечення фізичного виховання та спорту у закладах вищої освіти; забезпечення ефективного функціонування та вдосконалення мережі спортивних об'єктів, розбудову спортивної інфраструктури, у тому числі будівництва та модернізації спортивних споруд із використанням залучених коштів органів влади та місцевого самоврядування.

У сучасних концепціях вільного часу, встановлюються закономірності й принципи ефективного формування системи умінь і навичок, знань, переконань, мотивів і загалом активної життєвої позиції у сфері рекреаційної діяльності, відбувається диференціація часу на «час вільний» та «час цільової рекреаційної активності людини». У першому значенні розуміємо загальну кількість часу, необмежену працею (навчанням) і не заповнену людською активністю. У другому значенні

¹⁷ Малімон О. О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1999. 19 с.

вільний час особи окреслюється як активний спосіб проведення дозвілля для досягнення поставленої мети і задоволення переважно гедоністичних потреб. Різноманітна рекреаційна поведінка, а відгоді і мотивація до занять фізичними вправами у вільний час, спричинена генетичними та соціальними чинниками.

У процесі фізкультурно-виховної діяльності студент повинен гармонійно розвивати емоційну сферу, задовольняти різні потреби для підтримання функціональної рівноваги організму, відкривати новий простір для вдосконалення особистості, нові форми самореалізації, стимулювати процес самовдосконалення. Фізкультурно-виховна діяльність рекреаційного характеру задовольняє низку потреб повсякденного життя студентів: відпочинку та релаксу; зміни способу життєдіяльності в умовах урбанізованого суспільства; емоційного задоволення; зменшення рівня самоконтролю; емоційного задоволення; гальмування агресії; задоволення амбіцій; пізнання; самовдосконалення та само-реалізації; естетичні та соціальні. Структуру фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти наведено на рис. 1.

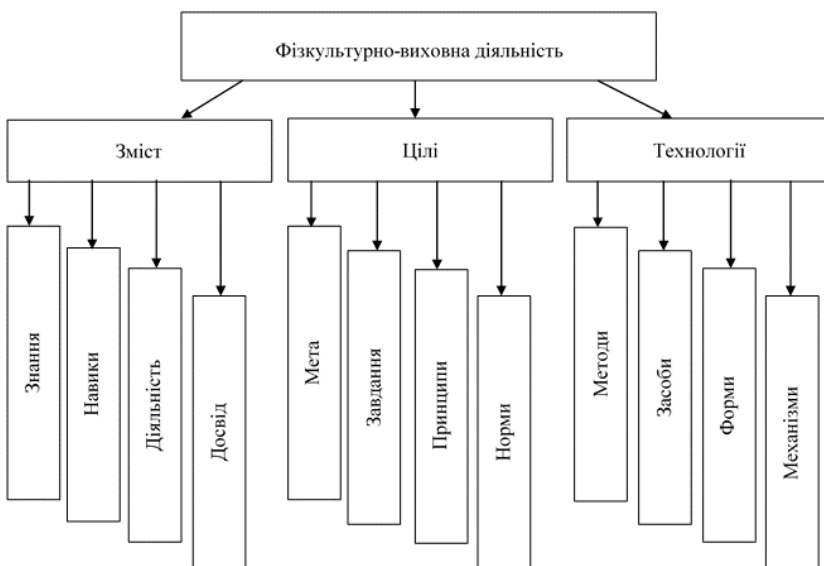

Рис. 1. Структура фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти

Фізкультурно-виховна діяльність студентів має реалізуватися на засадах: систематичного формування усвідомлення, потреб і навичок

використання вільного часу; інтегрування виховної діяльності усіх осередків впливу – сім'ї, навчального закладу, засобів масової інформації, осередків відпочинку. У розвинених країнах державне регулювання системою фізичного виховання і спорту є у прерогативі держави і реалізується відповідними органами влади. Відмінність регулювання полягає лише у ступені децентралізації й фокусуванні певних повноважень управління галуззю на рівні суб'єктів держави або інших територіально-адміністративних одиниць.

Глобалізація збільшує інтеграцію й знімає не тільки культурні бар'єри, але й багато негативних вимірів культури; глобалізація є життєво необхідним кроком як до світу більш стабільного, так і до покращення життя молоді у цьому світі. Зменшення соціальних розбіжностей стає мірилом прогресу цивілізації та відчутним кроком завдячуючи ролі владних інституцій у координації впливу глобалізаційних чинників до зміцнення взаєморозуміння. Глобалізація чинить тиск на молодіжний соціум, спричиняє дефрагментацію, оскільки цінності глобального порядку, що приходять з-за меж національних кордонів подекуди суперечать традиційним національним цінностям.

Державна політика фізичного виховання має передбачати перехід до нової моделі – інтереси, потреби та мотиви молоді людини перебувають у центрі уваги. Це допоможе значно активізувати процес самореалізації та становлення у закладах вищої освіти пріоритету рухової активності для профілактики асоціативної поведінки. Така політика забезпечить можливість модернізації розвитку фізичної культури з метою збереження та покращення здоров'я серед студентської молоді¹⁸.

Державну політику щодо фізичного виховання можна проаналізувати як і в якій формі проявляється суспільне ставлення до фізичної культури, її цінностей. Органи освітянського управління мають використовувати фізичне виховання у закладах вищої освіти як засіб профілактики, створювати центри та пункти оздоровлення студентської молоді засобами фізичної культури. Складна система потреб молоді особистості, її здібностей постає як міра освоєння фізичної культури серед студентства і міра творчого самовираження у соціумі. Фізична культура обґрунтовує інтегральну якість молоді особистості як умову і передумову ефективної діяльності, як узагальнений показник культури і як мету самовдосконалення.

¹⁸ Шкретій Ю. М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту* : зб. наук. праць. Київ : Науковий світ. 2004. № 4. С. 5–11.

Разом із правом людини на освіту держава закріплює та гарантує право молоді на участь у культурному житті, на користування досягненнями фізичної культури, її цінностями. Держава повинна створювати необхідні умови для залучення студентської молоді до національної культурної спадщини, формувати систему організацій та установ фізичної культури. У подоланні соціальних загроз, що охоплюють сьогодишнє молоде покоління, важливу роль може відіграти чітко визначена та послідовно реалізована державна політика фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Системний аналіз державної політики фізичної культури дає підстави стверджувати, що на ефективність системи фізичного виховання студентів значно впливає соціально-економічна ситуація, яка склалася в державі, яка зумовлює необхідність перегляду ставлення до фізичної культури з погляду розширення взаємозв'язків між фізичним вихованням в освітньому просторі й такими соціальними складовими, як культура та економіка. Існуюча у державі система фізичного виховання студентів виявилася малоефективною, вона не забезпечує психофізичну і професійну готовність випускників до практичної діяльності й потребує подальшого удосконалення.

ВИСНОВКИ

У суспільному житті, у системі вищої освіти, виховання, сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку, фізична культура проявляє своє виховне, освітнє, оздоровче і загальнокультурне значення, сприяє такій соціальній течії, як фізкультурне виховання. Вона характеризує вільне, свідоме самовизначення молодого особистості, яка на різних етапах життєвого розвитку з безліччю цінностей акцентує увагу на тих, які є найбільш значущими.

Соціальні та гуманітарні аспекти фізичної культури студентської молоді варто вивчати як мотиваційно-ціннісний компонент, активне позитивне емоційне ставлення до знань, інтересів, мотивів і переконань, що організують і скеровують вольові зусилля студентської молоді, націленість на здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення молодого особистості в суспільстві. Державну політику з фізичної культури та масового спорту у закладах вищої освіти доцільно розглядати як особливий вид діяльності, результати якого корисні для студентської молоді; втручатися у цей процес із метою управління ним можна тільки з урахуванням відповідних особливостей.

Сьогодні українське суспільство перебуває на новому етапі свого розвитку, різко зросла роль освіти в житті кожної молодого людини. Держава зобов'язана забезпечувати розвиток фізичної культури, оскільки вона відповідальна за духовне, моральне й естетичне виховання молодих громадян, у тому числі в закладах вищої освіти.

Трансформація системи фізичного виховання студентської молоді повинна відбуватися у напрямі розвитку програмного, науково-методичного, нормативного і правового забезпечення, узгодження освітніх стандартів та нормативів з новими вимогами і можливостями розвитку суспільства. У цьому контексті актуальним залишається питання розробки дієвої організаційної структури державної політики фізичного виховання студентів, національного законодавства, яке враховувало б національні особливості, менталітет українського народу, стан та перспективи розвитку галузі фізичної культури і спорту та соціально-економічні можливості держави.

АНОТАЦІЯ

Проаналізовано теоретичні засади формування суспільних цінностей у молодого покоління. Досліджено особливості розвитку особистісних якостей у студентської молоді та вплив глобалізації на ці процеси. З'ясовано вплив фізичної культури на духовне, моральне й естетичне виховання молодих громадян та на розвиток українського суспільства. Обґрунтовано необхідність державного впливу на формування соціально-гуманістичних поглядів у студентської молоді через системну активність у сфері фізичної культури та масового спорту.

Література

1. Шукатка О. В. Формування індивідуальних стратегій здоров'я-збереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей: теорія і практика: монографія. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2018. 448 с.
2. Попрошаєв О. В., Білик О. А., Островський М. В. Фізичне виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. *Спортивна наука України*. 2015. № 2. С. 36–43.
3. Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України : монографія. Дрогобич : Вид-во «Коло», 2019. 308 с.
4. Бебик В., Дегтерьова Л. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика. Київ : Університет «Україна», 2006. 208 с.
5. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. *Нова парадигма*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. Вип. 77. С. 98–105.
6. Гараніна Г. Соціальна трансформація та зміна ціннісних орієнтацій. *Соціальна психологія*. 2009. № 1(33). С. 54–59.
7. Гасюк І. Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2013. 39 с.

8. Сіренко Р. Роль державної молодіжної політики у виборі життєвих цінностей студентством в умовах глобалізаційних викликів. *Публічне управління і адміністрування в Україні* : наук. журнал. Одеса. 2018. Вип. 5. С. 77–81.

9. Дзюндзюк В. Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації. *Теорія та історія державного управління*. 2011. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-2/doc/1/01.pdf>

10. Малімон О. О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. Луцьк, 1999. 19 с.

11. Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 2–3. С. 49–52.

12. Захаріна Є. А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. Київ, 2008. 22 с.

13. Шкрєбтій Ю. М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*: зб. наук. праць. Київ : Науковий світ. 2004. № 4. С. 5–11.

Information about the authors:

Sirenko Romana Romanivna,

Doctor of Sciences in Public Administration,
Professor at the Department of Physical Education and Sports
of Faculty of Pedagogical Education
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universitetska str., Lviv, 79000, Ukraine

Matula Stepan Stepanovych,

Assistant at the Department of Physical Education and Sports
of Faculty of Pedagogical Education
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universitetska str., Lviv, 79000, Ukraine

Kushnir Iryna Stepanivna,

Assistant at the Department of Physical Education and Sports
of Faculty of Pedagogical Education
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universitetska str., Lviv, 79000, Ukraine